

Presentatie *Als het over liefde gaat*, Jannah Loontjens

Martyrium, A'dam, 7.9.'19

Ik weet niet precies wat mijn rol is geweest in het samenbrengen van Jannah en Jamal, maar het verhaal gaat dat ik daar een hand in heb gehad en al berust dit wellicht deels op een mythe, ik laat me dat graag aanleunen. Dankzij die mythe had ik het privilege *Als het over liefde gaat* in een vroeg stadium te lezen.

Jamal kende ik het eerst. We ontmoetten elkaar in 2002, op het festival *Étonnants Voyageurs* in het Malinese Bamako. Ik zie ons nog aan de ontbijttafel zitten van het troosteloze hotel l'Amitié, een communistische mastodont die als een te ruim gewaad om zijn gasten heen hing. Ooit een cadeau van de Egyptische president Gamal Abdel Nasser, was l'Amitié inmiddels het eigendom geworden van de Libische leider Khadaffi. Later vestigde de VN-vredesmissie in Mali er haar hoofdkwartier en verschenen er pantservoertuigen en hoog opgestapelde zandzakken bij de ingang.

Afrika, de Arabische wereld – Jamal en ik hadden zoveel gezamenlijke interesses en bleken ook zoveel gemeenschappelijke kennissen te hebben dat onze vriendschap algauw op wieltjes liep.

Tijdens een bezoek aan Barcelona, waar Jamal destijds woonde, vertelde ik hem over een schrijversresidentie in Wassenaar waar ik zeven maanden in hemelse rust had zitten werken. Ik had de organisatoren in Wassenaar ook over Jamal verteld, waardoor hij op een dag tot mijn genoegen niet langer in het verre Barcelona, maar nabij de duinen achter de Noordzee verbleef.

Jannah ontmoette ik in 2015, op een conferentie van het Nederlands Letterenfonds. Een mooie, rijzige vrouw die geen hoge hakken nodig had, maar ze toch droeg. Ze was geboren in Denemarken en bracht haar eerste levensjaren door in Zweden, begreep ik. Tijdens een kort interview na haar lezing vertelde ze dat haar moeder, na hun terugkeer in Nederland, een claustrofobe vriend had die altijd een metalen zaag bij zich droeg om zich los te snijden mocht hij ergens klem komen te zitten. Zo'n verhaal vergeet je niet gauw.

Toen ik Jamal kort daarna in Wassenaar opzocht, nam hij me mee naar zijn werkkamer en vertelde me over zijn buurvrouw, een schrijfster en filosofe met wie hij het goed kon vinden. 'Je hebt haar ontmoet,' zei hij. Hun verhouding bleek al begonnen te zijn en zoals dat doorgaans gaat, trad er daarna een grote stilte in en vertelde niemand me hoe de relatie zich verder ontwikkelde.

Tijdens het lezen van *Als het over liefde gaat* schoof het stiltegordijn geruisloos opzij en zag ik Jamal en Jannah eindelijk samen. Ze trekken met safarihoedjes en rugzakken, begeleid door het getjirp van cicaden, door de bergen van Umbrië, in het voetspoor van schrijfster Frida Vogels. Een idee van Jannah, maar Jamal is het best voorbereid op de tocht. Als het aan Jannah had gelegen, was ze op slippers of op Puma's gegaan, gelukkig heeft ze op Jamals aandringen een paar stevige wandelschoenen aangeschaft. Zij springt als een schichtig konijn van streepje schaduw naar schaduw, hij heeft een stoïcijnse kamelenpas en draagt het water dat zij grotendeels opdrinkt.

Ik moest tijdens het lezen soms denken aan de tocht die ik in 2004 maakte door de hoogvlaktes van Oost-Congo, in het voetspoor van een Tutsi-rebel die daar was opgegroeid. De wandelaar is alleen, zelfs als hij in gezelschap is. Terwijl zijn voeten bewegen, gaan ook zijn gedachten aan de wandel; langzaamaan worden ze vloeibaar en veranderen ze in mijmeringen en dromerijen.

In *De Gezongen Aarde*, zijn prachtige hommage aan het wandelen, beschrijft Bruce Chatwin een groep Afrikaanse dragers die na een aantal stevige dagmarsen weigeren nog een stap te verzetten: ze wachten tot hun ziel hen heeft ingehaald.

Jannah mijmert tijdens het wandelen over Frida Vogels, over Simone de Beauvoir, over bekentenisliteratuur, over haar jonge jaren in de bossen van Zweden, over vroegere geliefden, over haar kinderen Maja en Egon, en ten slotte over haar relatie met Jamal. Ze bewondert de oprechtheid van Frida Vogels en probeert die in haar reisverslag te evenaren. Daar is ze in geslaagd – al weet je het met schrijvers natuurlijk nooit.

Onze wandelaars wanen zich onbespied en kibbelen er lustig op los – over de te volgen route, over liften of niet, de bus nemen of niet, over te dure truffelschijfjes, over de manier waarop je je voeten moet neerzetten. Jamal ontpopt zich, behalve als een ervaren bergbeklimmer, als een behoorlijke knorrepot. Als hij weer eens zit te zwijgen en Jannah vraagt waar hij aan denkt, zegt hij nukkig: 'Gewoon, gedachten.' Maar gelukkig is hij in dit boek ook net zo erudiet en geestig als ik hem ken.

Al lezend leerde ik ook Jannah beter kennen. Na de scheiding van haar ouders neemt haar hippiemoeder haar mee naar Nederland en trekken moeder en dochter – gedreven door continue geldnood – onrustig van hot naar her. Dat moet de tijd zijn geweest waarin de claustrofobe man met zijn metalen zaag ten tonele verscheen.

Haar jonge Zweedse jaren hebben Jannah duidelijk getekend. Ze heeft het hart van een nomade, maar in de dennenbossen van haar kinderjaren voelt ze zich geborgen en glijdt de rust, zoals ze schrijft, als morfine door haar lijf. Ontroerend vond ik de scène waarin de kleine Jannah op de veerboot van Duitsland naar Zweden bij gebrek aan geld in de zitruimte moet overnachten. Ze heeft zich tussen de ruggen van twee banken gewurmd, haar tas met stiften en tekenpapier fungeert als muurtje. Zo ligt ze daar, als in een tent, met haar troeteldier. Geen poes, marmot of konijn, zoals je zou verwachten, maar een egel. De volwassenen weten niet zo goed hoe ze voor de kleine Jannah moeten zorgen en dus zorgt zij voor zichzelf.

Zo is ze op deze bergtocht door Umbrië ook: voortvarend, koppig en onafhankelijk. De vraag of ze Jamal wel had moeten meenemen, schiet meer dan eens door haar hoofd. Maar ze heeft ook een klein hart, dat niet altijd bestand is tegen de humeurigheid van haar wandelgenoot. Clement is ze ook: Jamal is de eerste dagen op reis altijd nerveus, realiseert ze zich, hoe kon ze dat vergeten? Het ziet ernaar uit dat ze gelijk heeft, want gaandeweg trekken de donderwolken over.

Dankzij dit boek ving ik eindelijk een glimp op van de relatie tussen Jannah en Jamal, en van de liefde die hen bindt. Voor mij schuift het stiltegordijn hierna weer dicht, vrees ik, maar voor jullie, lezers, gaat het even open. Ik wens jullie een aangename reis door de bergen van Umbrië met deze twee koningskinderen, begeleid door het hoge gezang van cicaden, en ik wens Jannahs boek een voorspoedige vaart.

Lieve Joris